

OKULDA YÖNETİŞİM DÜZEYİ İLE ÖRGÜTSEL MUHALEFET DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ¹

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE LEVEL OF GOVERNANCE AND THE ORGANIZATIONAL DISSENT IN THE SCHOOL

Esef Hakan TOYTOK² - Sümeyye ÖZDEMİR³

Öz

Bu araştırmanın amacı, okul yönetişimi ile örgütsel muhalefet arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma, nicel yöntemlerden betimsel ilişkisel tarama modeliyle desenlenmiştir. Araştırmanın evreni, 2019-2020 öğretim yılında Kahramanmaraş'ın Onikişubat ve Dulkadiroğlu ilçelerindeki resmi ortaokullarda görev yapan 3462 öğretmenden, örnekleme ise araştırma evreninden "kolay ulaşılabilir örnekleme" yöntemiyle belirlenen 600 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Yüner tarafından geliştirilen "Okul Yönetişimi Ölçeği", Ergün ve Çelik tarafından Türkçeye uyarlanan "Örgütsel Muhalefet Ölçeği" ve katılımcıların demografik bilgilerinin yer aldığı "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin uygun analiz programı kullanılarak yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri bulunmuş, iki kategorili değişkenler için t-Testi, ikiden fazla kategorili değişkenler için ANOVA analizi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin okul yönetişiminin şeffaflık ve hukuka bağlılık boyutları ile örgütsel muhalefetin içsel muhalefet boyutuna yönelik algıları arasında pozitif yönde, anlamlı ancak düşük düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin katılım boyutu ile içsel muhalefet boyutuna yönelik algıları arasında ve dışsal muhalefet boyutu ile okul yönetişiminin tüm alt boyutlarına yönelik algıları arasında ise anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır. Buna göre okullarda örgütsel muhalefetin artması ya da azalmasının okul yönetişimiyle yüksek düzeyde ilişkisinin olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yönetim, Yönetişim, Okul Yönetişimi, Örgüt, Örgütsel Muhalefet.

Abstract

The aim of this research is to examine the relationship between school governance and organizational dissent. The research was designed with a descriptive relational survey model. The population consists of 3462 teachers working in public secondary schools in Onikişubat and Dulkadiroğlu districts of Kahramanmaraş in the 2019-2020 academic year, and the sample consists of 600 teachers from the population, determined by the "convenience sampling" method. The "School Governance Scale" developed by Yüner, the "Organizational Dissent Scale" adapted to Turkish by Ergün and Çelik, and the "Personal Information Form", which includes the demographic information of the participants, were used as data collection tools in the research. Percentage, frequency, arithmetic mean and standard deviation values were found by using the appropriate analysis software of the data obtained from the research, t-Test was used for variables with two categories, and ANOVA analysis was used for variables with more than two categories. According to the findings, it has been determined that there is a positive, significant but low-level relationship between teachers' perceptions of the transparency and adherence to law dimensions of school governance and the internal dissent dimension of organizational dissent. However, no significant relationship was found between the teachers' perceptions of the dimension of participation and the dimension of internal dissent, and between the dimension of external dissent and their perceptions of all sub-dimensions of school governance. Accordingly, it was seen that the increase or decrease of organizational dissent in schools was not highly correlated with school governance.

Keywords: Management, Governance, School Governance, Organization, Organizational Dissent.

¹ Bu makale Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri ABD "Okulda Yönetişim Düzeyi ile Örgütsel Muhalefet Düzeyi Arasındaki İlişki" isimli Yüksek Lisans Tezinden Üretilmiştir.

² Doç.Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, hakantoytok@hotmail.com, Orcid:0000-0003-3638-1901

³ Yüksek Lisans, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, sumeyyeozdemir46@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8681-2947

Makale Türü: Araştırma Makalesi – Geliş Tarihi: 08.04.2022 – Kabul Tarihi: 29.08.2022

DOI:10.17755/esoder.1100792

Atf için: *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2022;21(84):1651-1674

Etik Kurul İzni: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 6/12/2019-E50988 tarih sayılı yazısı ile uygun etik açıdan uygun görülmüştür.

GİRİŞ

Yönetişim kavramı, günümüzdeki anlamıyla ilk defa Dünya Bankası (DB) tarafından 1989 yılında hazırlanan bir raporda kullanılmıştır. Söz konusu raporda yönetişimin, devletlerin politika belirleme ve uygulama aşamalarında halkın da sürece dâhil edilmesine olanak verecek kurumsal bir düzenleme olduğu vurgulanmıştır (Woods, 2000). Yönetişim, bir tarafın diğerini yönettiği bir ilişkiden ziyade, karşılıklı etkileşimleri ön plana çıkararak ilişkiler bütününe ifade eden bir kavramdır (Yılmaz, 2010). Yönetişim, vatandaşlar ile toplumsal grupların özgürce kendilerini ifade etmelerini, hukuki haklarını kullanmalarını, sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlayan bir mekanizmayı kapsamakta, aynı zamanda hükümet ve toplum arasındaki karşılıklı etkileşimde; çalışma ve karar alma süreçlerinde ortak hareket etmeyi ifade etmektedir (Abdioğlu, 2007). Yönetişim uygulamaları, yönetim süreçlerinin tamamına devletin yanı sıra vatandaşların ve toplumdaki tüm grupların katılmasını ve tek elden yürütülen merkezi yönetimin yerine yatay ortaklıkların işe koşulduğu çok aktörlü bir düzeni ifade etmektedir (Yüner, 2018). Günümüzde yönetişimin hukuktan, siyasete, işletme yönetiminden, uluslararası ilişkilere, iktisat ve kamu yönetimine kadar hemen hemen her alanda kendisine yer bulabildiği ve uygulanmaya çalışıldığı görülmektedir. Özellikle ülkemizde eğitim faaliyetlerinin kamu ve özel sektör aracılığıyla yürütüldüğü ve eğitimin insan hayatı açısından önemi göz önüne alındığında ülkemizin eğitim alanında hedeflediği seviyeye ulaşabilmesi için yönetişim uygulamalarının eğitim yönetimine entegre edilmesi gerektiği aşikârdır. Nitelikli insan gücünü yetiştiren eğitim kurumları; toplum ihtiyaçlarını karşılayan bilginin üretilmesi ve bu bilgiye erişim metotlarının değişmesiyle kurumsal işleyiş bağlamında gerekli olan yenilenmeyi gerçekleştirmek mecburiyetindedir ve bunun için de eğitim kurumlarının aktif ve etkili bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir (Memduhoğlu ve Yılmaz, 2017). Okullarda daha esnek ve proaktif bir yönetim yapısının sağlanması için okulların klasik yönetim anlayışından daha çağdaş bir yönetim anlayışına geçmeleri sonucunda tanımlanmıştır (Gül, 2019). Bu anlamda okul politikalarının oluşturulma ve karar alma sürecine okul çalışanlarının yanı sıra, okulun çevresindeki diğer paydaşlarıyla birlikte sivil toplum örgütlerinin de katılması gereğini savunan okul yönetişimi gündeme gelmiştir (Gündüz ve Balyer, 2013).

Okul yönetişimi kısaca yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler, ebeveynler ve diğer topluluk üyeleri olmak üzere tüm paydaşlar arasında karar alma yetkisinin paylaşılabilmesidir. Eğitim örgütlerinde yönetişimin benimsenmesi, örgütsel demokrasinin işlenmesi adına büyük önem taşımakta ve paydaşların karar almadan değerlendirmeye kadar tüm aşamalarda sürece dâhil edilmeleri örgütsel demokrasiyi kuvvetlendirmektedir (Yüner, 2019). Benzer şekilde Bäckmen ve Trafford'e (2007) göre de okul yönetişim uygulamaları disiplini geliştirmekte, öğrenme kapasitesini ve okulun rekabet düzeyini artırmakta, fikir uyuşmazlıklarını azaltmakta, demokrasinin geleceğini güvence altına almaktadır. Örgüt içindeki iletişimin varlığı ve kanalların açık olması demokrasiyi doğurmaktadır ve demokrasi de muhalefet olgusunun doğmasına olanak sağlamaktadır (Kavak, 2016). Örgütlerde bireylerin karşıt görüşlerini özgürce yönetimlerine ifade edebildikleri ölçüde, örgüt içi demokrasinin işlediğinden bahsedilebilir. Aksi takdirde, sadece yönetimin söz sahibi olduğu, muhalif görüşlere izin verilmeyen örgütlerde ise demokrasiden söz edilmesi mümkün değildir.

Muhalefet kavramı, dilimizde karşıt fikirlerin ifade edilmesi ya da anlaşmazlıkların dillendirilmesi şeklinde olumsuz bir çağrışım yapsa da aslında muhalefet, örgütsel iletişimde geri bildirim görevi görmekte (Kavak, 2016) ve muhalif görüşler sayesinde örgütlerin eksiklerini görebilmesi ve düzeltebilmesi mümkün olmaktadır. Örgütsel boyuttaki sorunların, örgütü en iyi tanıyan ve söz konusu sorunların direkt muhatabı olan çalışanlar tarafından belirlenip, ifade edilebilmesiyle, yaşanan sorunlara en fonksiyonel ve gerçekçi çözümler bulunabilecektir (Kavak, 2016). Örgütsel muhalefet kavramı kısaca, örgüt çalışanlarının

yönetimin karar ve uygulamalarına yönelik olarak karşıt düşünce ve görüşlerini özgür bir şekilde ifade edebilmeleri olarak tanımlanabilir (Erdal, 2020). Örgütlerde farklı paydaşların görüş bildirerek yönetime katılımı, alınan kararların içeriğini zenginleştirirken, uygulamadaki etkinliğin artmasına, karar ve uygulamaların açık ve anlaşılır olmasına olanak sağlayarak demokrasinin güçlenmesine katkıda bulunur (Toksöz, 2008). Bir başka ifadeyle çalışanların farklı fikir ve görüşleriyle birlikte yönetime katılımlarının sağlandığı örgütlerde demokrasinin geliştiği ve bu açıdan muhalefetin, demokrasinin tamamlayıcı bir unsuru olduğu söylenebilir (Erdal, 2020). Okul örgütleri açısından bakıldığında da benzer şekilde okul yönetimleri, farklı muhalif bakış açıları sayesinde okulun gelişimine katkı sağlayabileceklerdir.

Özdemir (2013) ve Ötken ve Ceneci (2013), öğretmenlerin muhalif davranışları ile demokratik yönetim arasında anlamlı ve önemli bir bağlantı olduğunu belirtmektedir. Bilyay, Yalçın ve Özpolat (2020) ile Erdal (2020) okul yönetişim ilkelerini (katılım, şeffaflık, hesap verebilirlik) kapsayan örgütsel demokrasi ile örgütsel muhalefet arasında anlamlı ve etkili ilişkilerin olduğunu saptamışlardır. Erkasap ve Ülgen (2020) katılımın, şeffaflığın ve hesap verebilirliğin örgütsel muhalefetle pozitif yönde ve anlamlı ilişkileri olduğunu belirlemişlerdir. De Dreu ve West (2001), özgür bir şekilde muhalif davranış gösterebilmenin örgüte olumlu çıktılar sağlayabileceğini ve bu çıktılarının da kararlara katılım sayesinde mümkün olacağı sonucuna ulaşmışlardır. Kassing ve Avtgis (1999), örgütlerde muhalefet etme davranışı ile kararlara katılım arasında doğru orantılı bir ilişki bulunduğu sonucuna varmışlardır. Yapılan bu çalışmalar bağlamında kısaca tüm paydaşların okul yönetimine katılımını ifade eden okul yönetişimi ile demokratik örgütlerde yönetime katılma yollarından biri olarak görülen örgütsel muhalefet arasında güçlü bir ilişki olduğu söylenebilir.

İlgili alanyazın incelendiğinde yönetişim üzerine yapılan çalışmaların genel olarak işletme, ekonomi, uluslararası ilişkiler, kamu yönetimi ve siyasal yönetim gibi farklı disiplinlerde yoğunlaştığı ve daha çok yönetişim ilkelerinden; hesap verebilirlik (Elmore, 2005; Reback, 2008; Chiang, 2009), şeffaflık (Gündüz ve Göker, 2017) ve katılım (Karalar ve Usta Kara, 2020) üzerine gerçekleştirildiği görülmektedir. Eğitim alanında yönetişimi ele alan çalışmaların ise sınırlı sayıda olduğu görülmüştür.

Yukarıda yapılan tüm bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere eğitim-öğretim sürecinin en yaygın örgütlülük yönünü oluşturan okul yönetişimi kavramı ile bu yaygın örgütlerde ortaya çıkan örgütsel muhalefet kavramı, okulların demokratikleşmesi adına önem arz etmektedir. Ulaşılabilir alan yazın taraması sonucunda okul yönetişimi ile örgütsel muhalefet ilişkisini araştıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamış olması nedeniyle bu araştırmanın yapılmasına karar verilmiştir. Bu sayede hem alan yazındaki bir boşluğun doldurulmasına akademik olarak katkı sağlamak, hem de ortaya çıkan bulgularla okulların yönetim niteliğini arttırmak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın problemini “Okullardaki yönetişim düzeyi ile örgütsel muhalefet düzeyi arasındaki ilişki nasıldır?” sorusu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Kahramanmaraş ili merkez ilçelerinde bulunan resmi ortaokullarda görevli öğretmenlerin okul yönetişimine ilişkin algı düzeyleri ile örgütsel muhalefete ilişkin algı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenlerin okulda gerçekleşen ve hedeflenen yönetime ilişkin algıları hangi düzeydedir?
2. Öğretmenlerin örgütsel muhalefete ilişkin algıları hangi düzeydedir?

3. Öğretmenlerin okulda gerçekleşen ve hedeflenen yönetime ve örgütsel muhalefete ilişkin algı düzeyleri; cinsiyet, öğrenim durumu ve mesleki kıdem bağımsız değişkenlerine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
4. Öğretmenlerin, okulda gerçekleşen yönetim ile örgütsel muhalefete ilişkin algıları arasındaki ilişki nasıldır?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplamada kullanılan ölçme araçları, ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ve araştırma verilerinin analizinde kullanılan teknikler ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama araştırmaları, geniş kitlelerin görüşlerini, özelliklerini ve araştırma konusuyla ilgili geçmiş zamanda veya günümüzde hali hazırda olan bir durumu, olduğu haliyle betimlemeyi hedefleyen araştırma yaklaşımlarıdır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018; Karasar, 2012). İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve aralarında ilişki bulunuyorsa ilişkinin düzeyinin istatistiksel yöntemler aracılığıyla ölçülerek sonuçların ortaya konulmasını amaçlayan araştırmalardır (Karasar, 2012; Tekbıyık, 2014). Bu doğrultuda mevcut araştırma kapsamında öğretmenlerin okul yönetimine ilişkin algı düzeyleri ile örgütsel muhalefete ilişkin algı düzeyleri incelenerek bu iki değişken arasında herhangi bir ilişki olup olmadığının belirlenmesi ve aralarındaki ilişkinin çeşitli demografik özellikler açısından farklılaşma durumları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2019-2020 öğretim yılında Kahramanmaraş ili merkez ilçelerinde bulunan resmi ortaokullarda görevli 3462 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmada olasılıklı olmayan örnekleme türlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme (convenience sampling) yöntemi tercih edilmiştir. Bu örnekleme yönteminde, belirlenen evrenden hedeflenen örneklemin oluşturulabilmesi için ulaşılması hızlı ve kolay olan öğeler seçilerek zaman, para ve işgücü kaybının önlenmesi amaçlanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2018). Örneklem büyüklüğünün belirlenebilmesi için, Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004) tarafından önerilen örneklem hesaplama formülü kullanılmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucunda 3462 kişilik evreni temsil edebilecek örneklem sayısının yaklaşık olarak 346 olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeklerin geri dönüşlerinde ortaya çıkabilecek olası kayıplar göz önüne alınarak, belirlenmiş örneklem sayısından daha çok ölçeğin dağıtılmasına karar verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda 650 adet ölçek dağıtılmıştır. Dağıtılan 650 adet ölçekten 617'si geri dönmüş ve verilen yönergeye uygun olarak doldurulmayan 17 ölçek kapsam dışında bırakılarak kullanılmamıştır. Kullanılabilir durumda olan 600 ölçek ile analizler yapılmıştır. Araştırma kapsamında değerlendirmeye alınan örneklem grubuna ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmanın Örneklem Grubuna İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Değişkenler	(n)	(%)
Cinsiyet		
Erkek	295	49.2
Kadın	305	50.8
Öğrenim Durumu		
Lisans	476	79.3
Lisansüstü	124	20.7
Mesleki Kıdem		
1-5 yıl	100	16.7
6-10 yıl	157	26.2
11-15 yıl	154	25.7
16-20 yıl	105	17.5
21 yıl ve üzeri	84	14.0
Toplam	600	100

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak; katılımcıların demografik (cinsiyet, öğrenim durumu ve mesleki kıdem) özelliklerini belirlemek için hazırlanmış olan “Kişisel Bilgi Formu”, Yüner (2018) tarafından geliştirilen “Okul Yönetişimi Ölçeği” ve Kassing (1998) tarafından geliştirilen, Ergün ve Çelik (2018) tarafından Türkçeye uyarlanan “Örgütsel Muhalefet Ölçeği” kullanılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Bu araştırma kapsamında ölçeklerin yapı geçerliğinin tespiti için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ve Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), ölçeklerin güvenirlilik özelliklerinin belirlenmesi için ise Güvenirlilik Katsayısı (Cronbach Alpha) değerleri kullanılmıştır.

Okul Yönetişimi Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlilik Analizleri

Okul yönetişimi ölçeği geçerlik çalışmaları kapsamında ölçeğin yapı geçerliğinin doğrulanabilmesi için uygulanan doğrulayıcı faktör analizleri uyum istatistik sonuçlarından elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Model-Veri Uyumuna Ait Eşik Değerleri ve Okul Yönetişimi Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İstatistikleri

Kestiriciler	Kabul Edilebilir Model	Gerçekleşen	Hedeflenen
CFI	.90 - .95 arası ¹	.93	.93
TLI	.90 - .95 arası ²	.91	.92
RMSEA	.05 - .08 arası ³	.06	.06
SRMR	.05 - .10 arası ⁴	.06	.04

(¹ Bentler ve Bonett, 1980; ² Bollen, 1986; ³ MacCallum, Browne ve Sugawara, 1996; ⁴ Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003)

Tablo 2’den elde edilen verilere göre gerçekleşen ve hedeflenen okul yönetişiminin doğrulayıcı faktör analizi uyum istatistik değerleri incelendiğinde; CFI ve TLI değerleri .90’ın üzerinde, RMSEA değerinin .08’in altında ve SRMR değerinin .10’un altında değer alması nedeniyle modelin kabul edilebilir bir uyum gösterdiği görülmektedir.

Gerçekleşen okul yönetişimine yönelik uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Gerçekleşen Okul Yönetişimine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi Değerleri

	Maddeler	Std. Faktör Yükleri	Std. Hata	t	p
Katılım	1.Öğretimle ilgili bütçe kullanımı konusunda öğretmenlerle birlikte karar alınması	.601	.030	19.716	.000
	2.Mesleki/kişisel gelişimleri ile ilgili konularda öğretmenlerle birlikte karar alınması	.721	.024	29.863	.000
	3.Yürütülecek faaliyetlerle ilgili karar alınırken öğrenci görüşlerinin dikkate alınması	.666	.027	24.918	.000
	4.Okulu destekleme açısından sivil toplum örgütleri ile görüşülmesi	.593	.031	19.118	.000
	5.Mezunlarda hedeflenen beceriler ile ilgili işveren görüşlerinin dikkate alınması	.609	.030	20.290	.000
	6.Eğitim öğretim sürecinin her aşamasında velilerle iletişim kurulması	.670	.026	25.508	.000
	7.Okul bölgesinde yer alan kamu kurumlarıyla iletişim kurulması	.719	.024	29.743	.000
	8.Eğitim-öğretim faaliyetlerinin değerlendirilmesinde mezun öğrenci görüşlerinin dikkate alınması	.631	.029	22.025	.000
	9.Okul yönetiminin değerlendirilmesinde paydaş görüşlerinin dikkate alınması	.700	.025	27.915	.000
	10.Stratejik plan hazırlanırken paydaş görüşlerinin dikkate alınması	.733	.023	31.280	.000
Şeffaflık	11.Talepleri iletebilecek kanalların açık olması (istek kutusu, telefon, internet sitesi)	.538	.034	16.032	.000
	12.Okul aile birliği gelir ve giderlerinin internet sayfasında yayınlanması	.616	.030	20.354	.000
	13.Düzenli aralıklarla öğrenci performans raporlarının yayınlanması	.763	.024	31.691	.000
	14.Kurul kararların internet sitesinde yayınlanması	.651	.029	22.718	.000
	15.Öğrencilerin bir üst kademeye geçişte gösterdiği performansın internet sayfasında yayınlanması	.727	.024	29.942	.000
	16.Stratejik planın okul sayfasında yayınlanması	.646	.031	20.598	.000
Hukuka Bağlılık	17.Alınan kararların gerekçelerinin açıklanması	.612	.031	19.539	.000
	18.Dönem ve yılsonunda hedeflere ulaşma düzeyinin açıklanması	.630	.030	21.059	.000
	19.Bilgi edinme talebinin normal karşılanması	.681	.029	23.627	.000
	20.Ödül kriterlerinin standart olması	.639	.028	22.947	.000
	21.Taleplere zamanında yanıt verilmesi	.740	.025	29.234	.000
	22.Uygulanamayan taleplerin nedenlerin açıklaması	.702	.026	26.528	.000
	23.Öğretmenlere ders dışı görevlendirmelerin adil şekilde yapılması	.738	.022	33.222	.000
	24.Her bir öğrenciye eşit davranılması	.676	.030	22.849	.000
	25.Her bir veliye eşit yaklaşılması	.683	.028	24.201	.000
	26.Okul çalışanları arasında cinsiyete göre ayırım yapılmaması	.590	.034	17.304	.000
	27.Okul çalışanları arasında branşa göre ayırım yapılmaması	.651	.031	20.891	.000
	28.Okul çalışanları arasında üye olunan sendikaya göre ayırım yapılmaması	.517	.035	14.766	.000

Std: Standartlaştırılmış.

Tablo 3. incelendiğinde standartlaştırılmış faktör yük değerlerinin .517 ile .763 arasında olduğu ve en yüksek faktör yüküne sahip olan maddenin şeffaflık boyutunda yer alan 13. madde (Std. faktör yükü .763) olduğu görülmektedir. Maddelerin tamamına yönelik faktör yük değerleri alt sınır olarak belirlenen .32'nin üzerinde bulunmuştur (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu doğrultuda sonuçlar uyum istatistik değerleriyle birlikte ele alındığında gerçekleşen yönetim ölçeğinin geçerli ve kullanılabilir olduğu ifade edilebilir.

Hedeflenen okul yönetişimine yönelik uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.1 Hedeflenen Okul Yönetişimine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi Değerleri

	Maddeler	Std. Faktör Yükleri	Std. Hata	t	p
Katılım	1.Öğretimle ilgili bütçe kullanımı konusunda öğretmenlerle birlikte karar alınması	.606	.030	20.497	.000
	2.Mesleki/kişisel gelişimleri ile ilgili konularda öğretmenlerle birlikte karar alınması	.639	.028	22.986	.000
	3.Yürütülecek faaliyetlerle ilgili karar alınırken öğrenci görüşlerinin dikkate alınması	.662	.027	24.902	.000
	4.Okulu destekleme açısından sivil toplum örgütleri ile görüşülmesi	.687	.025	27.005	.000
	5.Mezunlarda hedeflenen beceriler ile ilgili işveren görüşlerinin dikkate alınması	.721	.024	30.565	.000
	6.Eğitim öğretim sürecinin her aşamasında velilerle iletişim kurulması	.566	.032	17.858	.000
	7.Okul bölgesinde yer alan kamu kurumlarıyla iletişim kurulması	.778	.020	39.549	.000
	8.Eğitim-öğretim faaliyetlerinin değerlendirilmesinde mezun öğrenci görüşlerinin dikkate alınması	.716	.023	30.733	.000
	9.Okul yönetiminin değerlendirilmesinde paydaş görüşlerinin dikkate alınması	.735	.023	32.414	.000
	10.Stratejik plan hazırlanırken paydaş görüşlerinin dikkate alınması	.761	.021	36.000	.000
Şeffaflık	11.Talepleri iletebilecek kanalların açık olması (istek kutusu, telefon, internet sitesi)	.677	.026	25.634	.000
	12.Okul aile birliği gelir ve giderlerinin internet sayfasında yayınlanması	.700	.025	27.736	.000
	13.Düzenli aralıklarla öğrenci performans raporlarının yayınlanması	.712	.024	29.069	.000
	14.Kurul kararların internet sitesinde yayınlanması	.745	.023	32.712	.000
	15.Öğrencilerin bir üst kademeye geçişte gösterdiği performansın internet sayfasında yayınlanması	.687	.026	26.872	.000
	16.Stratejik planın okul sayfasında yayınlanması	.725	.023	30.963	.000

	17. Alınan kararların gerekçelerinin açıklanması	.741	.022	33.531	.000
	18. Dönem ve yılsonunda hedeflere ulaşma düzeyinin açıklanması.	.737	.023	32.390	.000
	19. Bilgi edinme talebinin normal karşılanması	.774	.020	38.934	.000
	20. Ödül kriterlerinin standart olması	.714	.023	31.231	.000
	21. Taleplere zamanında yanıt verilmesi	.808	.017	46.964	.000
Hukuka Bağlılık	22. Uygulanamayan taleplerin nedenlerin açıklaması.	.779	.019	40.441	.000
	23. Öğretmenlere ders dışı görevlendirmelerin adil şekilde yapılması.	.758	.020	37.078	.000
	24. Her bir öğrenciye eşit davranılması	.702	.024	29.611	.000
	25. Her bir veliye eşit yaklaşılması	.668	.026	25.936	.000
	26. Okul çalışanları arasında cinsiyete göre ayırım yapılmaması.	.644	.028	23.421	.000
	27. Okul çalışanları arasında branşa göre ayırım yapılmaması.	.694	.025	27.506	.000
	28. Okul çalışanları arasında üye olunan sendikaya göre ayırım yapılmaması.	.640	.028	23.252	.000

Std: Standartlaştırılmış.

Tablo 4. incelendiğinde standartlaştırılmış faktör yük değerlerinin .566 ile .808 arasında olduğu ve en yüksek faktör yüküne sahip olan maddenin hukuka bağlılık boyutunda yer alan 21. madde (Std. faktör yükü .808) olduğu görülmektedir. Maddelerin tamamına yönelik faktör yük değerleri alt sınır olarak belirlenen .32'nin üzerinde bulunmuştur (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu doğrultuda elde edilen sonuçlar uyum istatistik değerleriyle birlikte değerlendirildiğinde hedeflenen yönetim ölçeğinin geçerli ve kullanılabilir olduğu ifade edilebilir.

Okul yönetişimi ölçeğinin güvenirlik analizi kapsamında Cronbach Alpha katsayısı dikkate alınmış olup ilgili analizler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Okul Yönetişimi Ölçeğine Ait Güvenirlik Analizi Değerleri

Boyutlar	Madde Sayısı	Cronbach Alpha Değeri
Gerçekleşen		
Hukuka Bağlılık	12	.89
Katılım	10	.89
Şeffaflık	6	.82
Hedeflenen		
Hukuka Bağlılık	12	.89
Katılım	10	.90
Şeffaflık	6	.82

Cronbach Alpha katsayısının değerlendirilmesi için farklı sınıflamalar bulunmakla birlikte yaygın olarak kabul edilen yaklaşımda .50 ve .60 arası zayıf, .60 ve .70 arası kabul edilebilir, .70 ve .90 arası iyi ve .90 üzeri mükemmel olarak kabul edilmektedir (George ve Mallery, 2003: 231). Bu doğrultuda gerçekleşen ve hedeflenen okul yönetişimi ölçeğinin katılım, şeffaflık ve hukuka bağlılık olmak üzere tüm alt boyutlarından elde edilen analiz sonuçlarına göre ölçeğin iyi derecede güvenirliğe sahip olduğu ifade edilebilir.

Örgütsel Muhalefet Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlilik Analizleri

Örgütsel muhalefet ölçeğinin yapı geçerliğini doğrulamak amacıyla M Plus programı kullanılarak DFA uygulanmış ve analiz sonucunda elde edilen değerlerin kabul edilebilir uyum sınırları içerisinde olmadığı ve faktör yükleri düşük çıkan soruların ölçme modelinin veri uyumunu bozduğu görülmüştür. Bu sebeple model veri uyumunu bozan sorular ölçekten çıkarılmış, ölçme modeli AFA ve DFA prosedürleri kullanılarak yeniden test edilmiştir. Uygulanan analiz sonucu elde edilen veriler ile ölçeğin iki faktörlü bir yapıda teorik olarak daha anlamlı olduğu; açıkladığı varyans, istatistiksel uyum ve faktör yükleri eşik değerler açısından değerlendirildiğinde, model veri uyumunun kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle ölçeğin araştırma kapsamında kullanılabilmesi için üç faktörlü yapıdan iki faktörlü yapıya çevrilmesi gereği doğmuştur. Ölçek üzerinde değişiklik yapılabilmesi için öncelikle ölçeği uyarlayan yazarlardan birinden izin alınmıştır. Sonrasında örgüt içerisindeki muhalefet düzeyini ölçen dikey ve yatay muhalefet boyutları içsel muhalefet olarak adlandırılarak tek boyutta birleştirilmiş ve ölçek içsel ve dışsal muhalefet olmak üzere iki boyutlu olarak kullanılmıştır. Söz konusu duruma ilişkin veriler tablolastırılarak aşağıda sunulmuştur.

Tablo 6. Örgütsel Muhalefet Ölçeği Açımlayıcı ve Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İstatistikleri

Kestiriciler	Kabul Edilebilir Model	AFA	DFA
CFI	.90 - .95 arası	.97	.97
TLI	.90 - .95 arası	.94	.97
RMSEA	.05 - .08 arası	.08	.06
SRMR	.05 - .10 arası	.03	.03

Tablo 6’da görüldüğü üzere AFA ve DFA uyum istatistik değerleri incelendiğinde; CFI ve TLI değerlerinin .90’ın üzerinde değer alması ve RMSEA değerlerinin .08’e eşit ve küçük olması kabul edilebilir bir uyum gösterdiğini, SRMR değerlerinin .05’in altında değer alması ise modelin iyi uyum koşulunu sağladığını göstermektedir.

Araştırma kapsamında uygulanan AFA sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Örgütsel Muhalefet Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi İki Boyutlu Çözüm Faktör Yükleri

Örgütsel Muhalefet Ölçeği	Dışsal Muhalefet	İçsel Muhalefet
2. Evde iş ile ilgili konuları paylaşmam.	.465	.018
6. Ailemin yanında iş hakkında yakınmalarda bulunmam.	.963	.181
7. Okulumla ilişkin eleştirilerimi açıkça paylaşıyorum.	.119	.633
8. Eşim ya da okul dışındaki arkadaşlarımla yanında okulum hakkındaki sıkıntılarımı nadiren konuşurum.	.546	.155
9. Okul politikalarından memnun olmadığım zaman bunu herkes bilir.	.121	.585
11. Okulumdaki kararları sorguladığımda yöneticilerim ile konuşurum.	.193	.659
13. Okulumdaki yetersizlikleri gidermek için yöneticilerime önerilerde bulunurum.	.144	.717
15. Okulumda çalışanlara haksız davranıldığını düşündüğümde bunu yöneticilerime söylerim.	.121	.743
16. Okulda sıkıntı veren konuları, diğer öğretmenlerle rahatça konuşurum.	.094	.697

Not: İki faktör birlikte toplam varyansın %47.80’ini açıklamaktadır. İçsel Muhalefet boyutu toplam varyansın %31.74’ünü, Dışsal Muhalefet boyutu ise %10.59’ünü açıklamaktadır. (Örgütsel muhalefet ölçeğinin orijinal formunda yer alan dikey muhalefet boyutunda 3, 4 ve 10. maddeler, yatay muhalefet boyutunda 1, 5 ve 14. maddeler, dışsal muhalefet boyutunda ise 12 ve 17. maddeler faktör yüklerinin düşük çıkması ve model veri uyumunu bozması nedeniyle ölçekten çıkarılmıştır.)

Tablo 7. incelendiğinde yapılan AFA sonucunda örgütsel muhalefet ölçeğinin; 2, 6 ve 8. maddeleri dışsal muhalefet boyutuna, 7, 9, 11, 13, 15 ve 16. maddeleri ise içsel muhalefet boyutuna oturmuş ve iki boyutlu olarak ölçeğin son halini oluşturmuştur.

Araştırmada uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Örgütsel Muhalefet Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Std. Faktör Yükleri	Std. Hata	t	p
7.Okulumla ilişkin eleştirilerimi açıkça paylaşırım.	.634	.026	24.590	.000
9.Okul politikalarından memnun olmadığım zaman bunu herkes bilir.	.587	.027	21.352	.000
11.Okulumdaki kararları sorguladığımda yöneticilerim ile konuşurum.	.663	.025	26.815	.000
13.Okulumdaki yetersizlikleri gidermek için yöneticilerime önerilerde bulunurum.	.716	.022	32.236	.000
15.Okulumda çalışanlara haksız davranıldığını düşündüğümde bunu yöneticilerime söylerim.	.740	.022	33.533	.000
16.Okulda sıkıntı veren konuları, diğer öğretmenlerle rahatça konuşurum.	.694	.025	28.329	.000
2.Evde iş ile ilgili konuları paylaşmam.	.446	.041	10.873	.000
6.Ailemin yanında iş hakkında yakınmalarda bulunmam.	.963	.063	15.240	.000
8.Eşim ya da okul dışındaki arkadaşlarımla yanında okulum hakkındaki sıkıntılarımı nadiren konuşurum.	.558	.041	13.767	.000

Std: Standartlaştırılmış.

Tablo 8. incelendiğinde örgütsel muhalefet ölçeği alt boyutlarındaki maddelere ilişkin elde edilen standartlaştırılmış faktör yük değerlerinin .446 ile .963 arasında olduğu ve en yüksek faktör yüküne sahip olan maddenin dışsal muhalefet boyutunda yer alan 6. madde (Std. faktör yükü .963) olduğu görülmektedir. Maddelerin tamamına yönelik faktör yük değerlerinin alt sınır olarak belirlenen .32’nin üzerinde olduğu görülmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu doğrultuda elde edilen sonuçlar uyum istatistik değerleriyle birlikte değerlendirildiğinde örgütsel muhalefet ölçeğinin iki faktörlü yapısının doğrulandığı ve geçerli bir ölçek olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

Örgütsel muhalefet ölçeğinin güvenilirlik analizi sonucu elde edilen veriler Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Örgütsel Muhalefet Ölçeğine Ait Güvenirlik Analizi Değerleri

Boyutlar	Madde Sayısı	Cronbach Alpha Değeri
İçsel Muhalefet	6	.83
Dışsal Muhalefet	3	.74

Cronbach Alpha katsayısının değerlendirilmesi için farklı sınıflamalar bulunmakla birlikte yaygın olarak kabul edilen yaklaşımda .50 ve .60 arası zayıf, .60 ve .70 arası kabul edilebilir, .70 ve .90 arası iyi ve .90 üzeri mükemmel olarak kabul edilmektedir (George ve Mallery, 2003: 231). Bu doğrultuda örgütsel muhalefet ölçeğinin içsel ve dışsal olmak üzere tüm alt boyutlarına ilişkin elde edilen değerlere göre ölçeğin iyi derecede güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilir.

Verilerin Analiz

Araştırmadan elde edilen verilerin analizleri uygun istatistiki programlar kullanılarak yapılmıştır. Yapılan analiz çalışmalarında yüzde (%), frekans (n), aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (SsSS) değerleri incelenmiştir. İki kategorili değişkenler arasında yapılan analizlerde anlamlı

farkın olup olmadığının tespit edilebilmesi için Bağımsız Gruplar t-Testi, ikiden fazla kategorili değişkenlerin karşılaştırıldığı analizlerde Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004). Öğretmenlerin okul yönetişimine ve örgütsel muhalefete ilişkin algılarının hangi düzeyde olduğunun belirlenmesinde elde edilen verilerin aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri bulunmuştur. Öğretmenlerin okul yönetişimine ilişkin algıları ve örgütsel muhalefete ilişkin algılarının; cinsiyet ve öğrenim durumu bağımsız değişkenlerine göre farklılaşma durumlarının belirlenmesinde parametrik dağılım gösteren bağımsız gruplar için t-Testi ve nonparametrik dağılım gösteren bağımsız gruplar için de Mann Whitney- U Testi, mesleki kıdem bağımsız değişkenine göre farklılaşma durumunun belirlenmesinde parametrik dağılım gösteren gruplar için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve nonparametrik dağılım gösteren gruplar için de Kruskal Wallis – H Testi kullanılmıştır. Anlamlı farklılaşmanın belirlenmesi durumunda ise hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğunu tespit edebilmek için Post Hoc analizi Bonferroni testi uygulanmıştır. Öğretmenlerin gerçekleşen yönetişime yönelik algıları ile örgütsel muhalefete yönelik algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olup olmadığının belirlenmesinde ise Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Araştırmaya ilişkin homojenlik testi sonuçları Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Yönetişim ve Örgütsel Muhalefet Alt Boyutlarına Göre Bağımsız Değişkenlere İlişkin Homojenlik Testi Verileri

Okul Yönetişimi		Cinsiyet	Öğrenim Durumu	Mesleki Kıdem
Gerçekleşen Yönetişim				
Katılım	p	.873	.003	.239
	Levene	.025	8.118	1.381
Şeffaflık	p	.283	.782	.722
	Levene	1.157	.077	.519
Hukuka Bağlılık	p	.105	.488	.009
	Levene	2.636	.482	3.439
Hedeflenen Yönetişim				
Katılım	p	.309	.196	.122
	Levene	1.036	1.677	1.828
Şeffaflık	p	.104	.027	.902
	Levene	2.654	4.901	.263
Hukuka Bağlılık	p	.305	.542	.505
	Levene	1.055	1.200	.833
Örgütsel Muhalefet				
Dikey Muhalefet	p	.573	.020	.884
	Levene	.318	5.459	.290
Yatay Muhalefet	p	.719	.478	.780
	Levene	.129	.505	.440
Dış Aktarılmış Muhalefet	p	.325	.471	.211
	Levene	.970	.520	1.465

BULGULAR

Bu bölümde, Kahramanmaraş ili merkez ilçelerinde bulunan resmi ortaokullarda görevli öğretmenlerin okul yönetişimi ile örgütsel muhalefete yönelik algılarına ilişkin elde edilen bulgular yer almaktadır.

Öğretmenlerin Okulda Gerçekleşen Ve Hedeflenen Yönetişime İlişkin Algıları Hangi Düzeydedir?

Bu kısımda “Öğretmenlerin okulda gerçekleşen ve hedeflenen yönetişime ilişkin algıları hangi düzeydedir?” sorusuna yanıt aranmış ve elde edilen verilerin aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (SS) değerleri incelenmiştir. Okul yönetişimi ölçeğinin toplam puan üretme kanıtı olmadığı için alt boyutlar açısından ele alınmıştır. İlgili analizler Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 11. Öğretmenlerin Gerçekleşen ve Hedeflenen Yönetişim Algı Düzeylerine Yönelik Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyutlar	Gerçekleşen		Hedeflenen	
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS
Katılım	2.86	.80	3.62	.81
Şeffaflık	2.93	.96	3.71	.91
Hukuka Bağlılık	3.60	.83	4.18	.76

N=600

Tablo 11 incelendiğinde gerçekleşen yönetim açısından; katılım boyutundaki aritmetik ortalamaların 2.86 ile “ara sıra” düzeyinde olduğu; şeffaflık boyutundaki maddelere ilişkin aritmetik ortalamaların 2.93 ile “ara sıra” düzeyinde olduğu; hukuka bağlılık alt boyutundaki maddelere yönelik aritmetik ortalamaların ise 3.60 ile “çoğunlukla” düzeyinde olduğu görülmüştür. Standart sapma değerleri incelendiğinde ise en homojen dağılımın katılım alt boyutunda (SS= .80), en heterojen dağılımın ise şeffaflık alt boyutunda (SS= .96) gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Hedeflenen yönetim açısından incelendiğinde ise katılım alt boyutundaki maddelere yönelik aritmetik ortalamaların 3.62 ile “oldukça” düzeyinde olduğu; şeffaflık alt boyutundaki maddelere yönelik aritmetik ortalamaların 3.71 ile “oldukça” düzeyinde olduğu; hukuka bağlılık alt boyutundaki maddelere ilişkin aritmetik ortalamaların ise 4.18 ile “oldukça” düzeyinde olduğu görülmektedir. Standart sapma değerleri incelendiğinde en homojen dağılımın hukuka bağlılık alt boyutunda (SS= .76), en heterojen dağılımın ise şeffaflık alt boyutunda (SS= .91) gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin Örgütsel Muhalefete İlişkin Algıları Hangi Düzeydedir?

Bu kısımda “Öğretmenlerin örgütsel muhalefete ilişkin algıları hangi düzeydedir?” sorusuna yanıt aranmış ve elde edilen verilerin aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (SS) değerleri incelenmiştir. Örgütsel muhalefet ölçeğinin toplam puan üretme kanıtı olmadığı için alt boyutlar açısından ele alınmıştır. İlgili analizler Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 12. Öğretmenlerin Örgütsel Muhalefet Algı Düzeylerine Yönelik Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyutlar	\bar{X}	SS
İçsel Muhalefet	3.42	.93
Dışsal Muhalefet	3.11	1.08

N=600

Tablo 12 incelendiğinde öğretmenlerin içsel muhalefet boyutundaki maddelere ilişkin aritmetik ortalamaların 3.42 ile “büyük oranda katılıyorum” görüşüne karşılık geldiği; dışsal muhalefet boyutundaki maddelere ilişkin aritmetik ortalamaların 3.11 ile “orta düzeyde katılıyorum” görüşüne karşılık geldiği görülmektedir. Standart sapma değerleri incelendiğinde en homojen dağılımın içsel muhalefet boyutunda (SS= .93), en heterojen dağılımın ise dışsal muhalefet boyutunda (SS= 1.08) gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin Okulda Gerçekleşen Ve Hedeflenen Yönetişime Ve Örgütsel Muhalefete İlişkin Algı Düzeyleri; Cinsiyet, Öğrenim Durumu Ve Mesleki Kıdem Bağımsız Değişkenine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Bu kısımda öğretmenlerin okulda gerçekleşen ve hedeflenen yönetişime ve örgütsel muhalefete ilişkin algı düzeylerinin cinsiyet, öğrenim durumu ve mesleki kıdem bağımsız değişkenlerine göre anlamlı fark gösterip göstermediğinin incelenmesi ile elde edilen bulgular yer almaktadır. Sözü edilen bulgular ayrı başlıklar halinde sunulmuştur.

Okul Yönetişimine İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin gerçekleşen yönetişime ilişkin algı düzeylerinin cinsiyet bağımsız değişkeni açısından anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesine yönelik uygulanan Bağımsız Gruplar t-Testi sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 13. Öğretmenlerin Gerçekleşen Yönetişime İlişkin Algılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	\bar{X}	SS	t	p
Katılım alt boyutu				
Erkek	2.72	.81	-4.491	.000***
Kadın	3.01	.77		
Şeffaflık alt boyutu				
Erkek	2.92	.95	-.287	.774
Kadın	2.94	.98		
Hukuka bağlılık alt boyutu				
Erkek	3.46	.86	-4.024	.000***
Kadın	3.73	.77		

$N(\text{Erkek})=295$ $N(\text{Kadın})=305$; $p<.050^*$ $p<.010^{**}$ $p<.000^{***}$

1663

Tablo 13 incelendiğinde öğretmenlerin gerçekleşen yönetişimin katılım ve hukuka bağlılık alt boyutlarına ilişkin algılarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı şekilde farklılaştığı ($p=.000$) belirlenmiştir. Kadın öğretmenlerin katılım ve hukuka bağlılık boyutuna ilişkin algılarının, erkek öğretmenlerin algılarından yüksek olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin hedeflenen yönetişime ilişkin algı düzeylerinin cinsiyet bağımsız değişkeni açısından anlamlı fark gösterip göstermediğinin tespit edilmesine yönelik uygulanan Bağımsız Gruplar t-Testi sonuçları Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 14. Öğretmenlerin Hedeflenen Yönetişime İlişkin Algı Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	\bar{X}	SS	t	p
Katılım alt boyutu				
Erkek	3.57	.83	-1.737	.083
Kadın	3.68	.79		
Şeffaflık alt boyutu				
Erkek	3.72	.85	.297	.767
Kadın	3.70	.97		
Hukuka bağlılık alt boyutu				
Erkek	4.17	.78	-.275	.783
Kadın	4.19	.75		

$N(\text{Erkek})=256$ $N(\text{Kadın})=294$; $p<.050^*$ $p<.010^{**}$ $p<.000^{***}$

Tablo 14’te yer alan bulgular incelendiğinde öğretmenlerin hedeflenen yönetişime ilişkin algı düzeylerinin cinsiyet bağımsız değişkenine göre katılım, şeffaflık ve hukuka bağlılık olmak üzere tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulgulanmıştır.

Öğretmenlerin gerçekleşen yönetişime ilişkin algı düzeylerinin öğrenim durumu bağımsız değişkeni açısından anlamlı fark gösterip göstermediğinin belirlenmesine yönelik uygulanan Bağımsız Gruplar t-Testi sonuçları Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 15. Öğretmenlerin Gerçekleşen Yönetişime İlişkin Algı Düzeylerinin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Öğrenim Durumu	\bar{X}	SS	t	p
Katılım alt boyutu				
Lisans	3.65	.81	1.339	.181
Lisansüstü	3.54	.82		
Şeffaflık alt boyutu				
Lisans	3.74	.95	1.366	.172
Lisansüstü	3.61	.76		
Hukuka bağlılık alt boyutu				
Lisans	4.17	.78	-.200	.842
Lisansüstü	4.19	.70		

$$N(\text{Lisans})=476 \quad N(\text{Lisansüstü})=124; \quad p<.050^* \quad p<.010^{**} \quad p<.000^{***}$$

Tablo 14 incelendiğinde öğretmenlerin gerçekleşen yönetişimin katılım, şeffaflık ve hukuka bağlılık olmak üzere tüm alt boyutlarına ilişkin algılarının öğrenim durumu bağımsız değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulgulanmıştır.

Öğretmenlerin hedeflenen yönetişime ilişkin algı düzeylerinin öğrenim durumu bağımsız değişkeni açısından anlamlı fark gösterip göstermediğinin belirlenmesine yönelik uygulanan Bağımsız Gruplar t-Testi sonuçları Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 16. Öğretmenlerin Hedeflenen Yönetişime İlişkin Algı Düzeylerinin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Öğrenim Durumu	\bar{X}	SS	t	p
Katılım alt boyutu				
Lisans	3.65	.81	1.339	.181
Lisansüstü	3.54	.82		
Şeffaflık alt boyutu				
Lisans	3.74	.95	1.366	.172
Lisansüstü	3.61	.76		
Hukuka bağlılık alt boyutu				
Lisans	4.17	.78	-.200	.842
Lisansüstü	4.19	.70		

$$N(\text{Lisans})=476 \quad N(\text{Lisansüstü})=124; \quad p<.050^* \quad p<.010^{**} \quad p<.000^{***}$$

Tablo 16 incelendiğinde öğretmenlerin gerçekleşen yönetişimin katılım, şeffaflık ve hukuka bağlılık olmak üzere tüm alt boyutlara ilişkin algılarının öğrenim durumu bağımsız değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür.

Öğretmenlerin gerçekleşen yönetişime ilişkin algı düzeylerinin mesleki kıdem bağımsız değişkeni açısından anlamlı fark gösterip göstermediğinin belirlenmesine yönelik uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 17. Öğretmenlerin Gerçekleşen Yönetişime İlişkin Algı Düzeylerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Mesleki Kıdem	\bar{X}	SS	F	p
Katılım alt boyutu				
1-5 yıl (a)	2.93	.86		
6-10 yıl (b)	2.93	.75		
11-15 yıl (c)	2.79	.72	1.090	.360
16-20 yıl (d)	2.78	.83		
21 yıl ve üzeri (e)	2.90	.89		
Şeffaflık alt boyutu				
1-5 yıl (a)	3.04	1.02		
6-10 yıl (b)	2.92	.93		
11-15 yıl (c)	2.88	1.01	.538	.708
16-20 yıl (d)	2.96	.95		
21 yıl ve üzeri (e)	2.87	.96		
Hukuka bağlılık alt boyutu				
1-5 yıl (a)	3.67	.76		
6-10 yıl (b)	3.64	.79		
11-15 yıl (c)	3.67	.75	1.843	.119
16-20 yıl (d)	3.47	.98		
21 yıl ve üzeri (e)	3.45	.87		

$N(1-5 \text{ yıl})=100$ $N(6-10 \text{ yıl})=157$ $N(11-15 \text{ yıl})=154$ $N(16-20 \text{ yıl})=105$ $N(21 \text{ yıl ve üzeri})=84$;
 $p<.050^*$ $p<.010^{**}$ $p<.000^{***}$

Tablo 17’de yer alan bulgular incelendiğinde öğretmenlerin gerçekleşen yönetişimin katılım, şeffaflık ve hukuka bağlılık olmak üzere tüm alt boyutlarına yönelik algılarının mesleki kıdem bağımsız değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği görülmüştür.

Öğretmenlerin hedeflenen yönetişime ilişkin algı düzeylerinin mesleki kıdem bağımsız değişkeni açısından anlamlı fark gösterip göstermediğinin belirlenmesine yönelik uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 18. Öğretmenlerin Hedeflenen Yönetişime İlişkin Algı Düzeylerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Mesleki Kıdem	\bar{X}	SS	F	p
Katılım alt boyutu				
1-5 yıl (a)	3.65	.86		
6-10 yıl (b)	3.70	.76		
11-15 yıl (c)	3.62	.77	1.225	.299
16-20 yıl (d)	3.62	.87		
21 yıl ve üzeri (e)	3.46	.83		
Şeffaflık alt boyutu				
1-5 yıl (a)	3.79	.88		
6-10 yıl (b)	3.76	.92		
11-15 yıl (c)	3.71	.94	1.214	.304
16-20 yıl (d)	3.73	.87		
21 yıl ve üzeri (e)	3.52	.94		

Hukuka bağlılık alt boyutu				
1-5 yıl (a)	4.11	.71		
6-10 yıl (b)	4.26	.74		
11-15 yıl (c)	4.16	.79	1.391	.236
16-20 yıl (d)	4.24	.74		
21 yıl ve üzeri (e)	4.05	.83		

$N(1-5 \text{ yıl})=100$ $N(6-10 \text{ yıl})=157$ $N(11-15 \text{ yıl})=154$ $N(16-20 \text{ yıl})=105$ $N(21 \text{ yıl ve üzeri})=84$,
 $p<.050^*$ $p<.010^{**}$ $p<.000^{***}$

Tablo 18'den elde edilen bulgular incelendiğinde öğretmenlerin hedeflenen yönetişimin katılım, şeffaflık ve hukuka bağlılık olmak üzere tüm alt boyutlarına yönelik algılarının mesleki kıdem bağımsız değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür.

Örgütsel Muhalefete İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin örgütsel muhalefete ilişkin algı düzeylerinin cinsiyet bağımsız değişkeni açısından anlamlı fark gösterip göstermediğinin belirlenmesine yönelik uygulanan Bağımsız Gruplar t-Testi sonuçları Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 19. Öğretmenlerin Örgütsel Muhalefete İlişkin Algı Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	\bar{X}	SS	t	p
İçsel muhalefet alt boyutu				
Erkek	3.48	1.04	1.519	.129
Kadın	3.36	.82		
Dışsal muhalefet alt boyutu				
Erkek	2.95	1.18	-3.631	.000***
Kadın	3.27	.95		

$N(\text{Erkek})=295$ $N(\text{Kadın})=305$; $p<.050^*$ $p<.010^{**}$ $p<.000^{***}$

Tablo 19 incelendiğinde öğretmenlerin örgütsel muhalefetin dışsal muhalefet ($p=.000$) boyutuna yönelik algılarının anlamlı şekilde farklılaştığı bulgulanmıştır. Bir başka ifadeye kadın öğretmenlerin dışsal muhalefete ilişkin algılarının erkek öğretmenlerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin örgütsel muhalefetin içsel muhalefet boyutuna yönelik algılarının ise anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulgulanmıştır.

Öğretmenlerin örgütsel muhalefete ilişkin algı düzeylerinin öğrenim durumu bağımsız değişkeni açısından anlamlı fark gösterip göstermediğinin belirlenmesine yönelik uygulanan Bağımsız Gruplar t-Testi sonuçları Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 20. Öğretmenlerin Örgütsel Muhalefete İlişkin Algı Düzeylerinin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Öğrenim Durumu	\bar{X}	SS	t	p
İçsel muhalefet alt boyutu				
Lisans	3.45	.81	1.702	.089
Lisansüstü	3.29	1.31		
Dışsal muhalefet alt boyutu				
Lisans	3.17	.98	2.696	.007**
Lisansüstü	2.88	1.39		

$N(\text{Lisans})=476$ $N(\text{Lisansüstü})=124$; $p<.050^*$ $p<.010^{**}$ $p<.000^{***}$

Tablo 20 incelendiğinde öğretmenlerin örgütsel muhalefetin dışsal muhalefet ($p=.007$) boyutuna ilişkin algılarının öğrenim durumu bağımsız değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Farklılığın kaynağına bakıldığında lisans mezunu öğretmenlerin dışsal muhalefet boyutuna ilişkin algılarının, lisansüstü mezunların algılarından daha yüksek olduğu bulgulanmıştır.

Öğretmenlerin içsel muhalefet boyutuna ilişkin algılarının ise öğrenim durumu bağımsız değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği görülmüştür.

Öğretmenlerin örgütsel muhalefete ilişkin algı düzeylerinin mesleki kıdem bağımsız değişkeni açısından anlamlı fark gösterip göstermediğinin belirlenmesine yönelik uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 21. Öğretmenlerin Örgütsel Muhalefete İlişkin Algı Düzeylerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Mesleki Kıdem	\bar{X}	SS	F	p	Açıklama
İçsel muhalefet alt boyutu					
1-5 yıl (a)	3.20	.93			
6-10 yıl (b)	3.47	.79			
11-15 yıl (c)	3.53	.92	2.045	.087	-
16-20 yıl (d)	3.43	1.00			
21 yıl ve üzeri (e)	3.37	1.11			
Dışsal muhalefet alt boyutu					
1-5 yıl (a)	3.06	1.08			
6-10 yıl (b)	3.36	.99			
11-15 yıl (c)	3.06	1.12	3.390	.009**	b-e arasında
16-20 yıl (d)	3.04	1.08			
21 yıl ve üzeri (e)	2.87	1.10			

$N(1-5 \text{ yıl})=100$ $N(6-10 \text{ yıl})=157$ $N(11-15 \text{ yıl})=154$ $N(16-20 \text{ yıl})=105$ $N(21 \text{ yıl ve üzeri})=84$;
 $p<.050$ * $p<.010$ ** $p<.000$ ***

Tablo 21 incelendiğinde öğretmenlerin örgütsel muhalefetin dışsal muhalefet ($p=.009$) alt boyutuna ilişkin algılarının istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Farkların hangi kıdem grupları arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma testi olan “Post Hoc” analizi “Bonferroni” testi uygulanmıştır. Bonferroni testi sonucunda; 6-10 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin dışsal muhalefet puanlarının, 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip olan öğretmenlerden istatistiksel olarak $p<.010$ anlamlılık düzeyinde farklılaştığı görülmüştür. Bir başka ifadeyle 6-10 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin dışsal muhalefete ilişkin algılarının 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip olan öğretmenlerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin içsel muhalefet alt boyutuna ilişkin algılarının, mesleki kıdem bağımsız değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde bir fark göstermediği bulgulanmıştır.

Öğretmenlerin, Okulda Gerçekleşen Yönetişim İle Örgütsel Muhalefete İlişkin Algıları Arasındaki İlişki Nasıldır?

Bu kısımda, araştırmanın dördüncü alt problemi olan; öğretmenlerin gerçekleşen yönetime ilişkin algı düzeyleri ile örgütsel muhalefete ilişkin algı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olup olmadığının incelenmesiyle elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Ölçeklerin alt boyutları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı” (r) tekniği uygulanmıştır. Büyüköztürk’e (2019: 32) göre korelasyon katsayısı 0.70-1.00 arasında değer alırsa yüksek, 0.30-0.70 arasında değer alırsa orta ve 0.30’un altında değer alması ise düşük düzey ilişki olduğu anlamına gelmektedir. İlgili analiz Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 22. Gerçekleşen Yönetişimin Alt Boyutları ile Örgütsel Muhalefetin Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

Boyutlar	1	2	3	4	5
1. Katılım	1				
2. Şeffaflık	.600**	1			
3. Hukuka Bağlılık	.661**	.565**	1		
4. İçsel Muhalefet	.073	.092**	.085**	1	
5. Dışsal Muhalefet	-.008	-.061	-.008	.149**	1

$p < .050^*$ $p < .010^{**}$ $p < .000^{***}$

Tablo 22 'den elde edilen bulgular incelendiğinde öğretmenlerin okul yönetişiminin şeffaflık ($r = .092$) ve hukuka bağlılık ($r = .085$) boyutları ile örgütsel muhalefetin içsel muhalefet boyutuna yönelik algıları arasında pozitif yönde, anlamlı ancak düşük düzey ilişki olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin katılım boyutu ile içsel muhalefet boyutuna yönelik algıları arasında ve dışsal muhalefet boyutu ile okul yönetişiminin tüm alt boyutlarına yönelik algıları arasında ise anlamlı ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmenlerin Okulda Gerçekleşen Ve Hedeflenen Yönetişime İlişkin Algılarına İlişkin Tartışma

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin katılım boyutuna ilişkin algılarının gerçekleşen yönetim açısından “ara sıra” görüşüne karşılık gelerek orta düzeyde olduğu, hedeflenen yönetim açısından ise “oldukça” görüşüne karşılık gelerek yüksek düzeyde olduğu bulgulanmıştır. Katılım boyutunun, okuldaki tüm paydaşların karar vermeden değerlendirme aşamasına kadar kendilerini ilgilendiren konularda sürecin tamamına ortak edilmelerini ifade ettiği göz önüne alındığında öğretmenlerin okullarda alınan kararlara katılma oranlarının hedeflenen düzeylerde olmadığını bir başka deyişle öğretmenlerin okul yönetişiminde yeterince söz sahibi olamadıkları söylenebilir. Konu ile ilgili yapılan benzer araştırmalar incelendiğinde; Yüner (2018) ve Yılmaz (2010), yapmış oldukları araştırmalarda katılımcıların yönetimde karar alma sürecine katılım puanlarının orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Öğretmenlerin okul yönetişiminin şeffaflık boyutuna ilişkin algılarının gerçekleşen yönetim açısından “ara sıra” görüşüne karşılık gelerek orta düzeyde olduğu, hedeflenen yönetim açısından ise “oldukça” görüşüne karşılık gelerek yüksek düzeyde olduğu bulgulanmıştır. Şeffaflık boyutu, okul yönetiminin mali ve idari anlamda şeffaf bir yönetim sergilemesini ifade etmektedir. Bu bağlamda elde edilen bulguya göre öğretmenlerin, okul yönetimlerinin daha şeffaf ve hesap verebilir nitelikte olmasını hedefledikleri ancak mevcut durumun istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir. Okul yönetimlerinin bilgi paylaşımı konusunda yetersiz olmaları ve okul toplumunu oluşturan paydaşları yönetime gerektiği ölçüde katmamaları bu bulgunun nedeni olabilir. Yapılan diğer araştırmalar incelendiğinde; Yıldırım (2020), araştırmasında da benzer şekilde katılımcıların şeffaflığa ilişkin algıları orta düzeyde bulunmuştur. Öğretmenlerin okul yönetişiminin hukuka bağlılık boyutuna ilişkin algılarının hem gerçekleşen yönetim açısından “çoğunlukla” görüşüne, hem de hedeflenen yönetim açısından “oldukça” görüşüne karşılık gelerek yüksek düzeyde olduğu bulgulanmıştır. Örgütler açısından hukuka bağlılık, örgüt üyelerinin tamamının eşit haklara sahip olmasını, kaynakların sağlanması, imkânların sunumu, cezai işlemlerin uygulanması, ödül dağıtımı ve örgütün karar alma ve uygulama aşamalarında adil olunmasını, atama ve kıdem işlemlerinde liyakate göre hareket edilmesini ifade etmektedir (Yüner, 2018). Bu bağlamda elde edilen bulgulara göre okullarda gerçekleşen uygulamaların hukuka uygun şekilde yürütüldüğü ve genel anlamda beklentileri karşıladığı anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin Örgütsel Muhalefete İlişkin Algılarına İlişkin Tartışma

Araştırma verilerinden elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin içsel muhalefet boyutuna yönelik algılarının aralık değer skalasında “büyük oranda katılıyorum” seçeneğine denk gelerek yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. İçsel muhalefet boyutu (dikey-yatay), öğretmenlerin hem yöneticilerine karşı tutumlarını belirlemeye yönelik maddeler, hem de muhalif görüşlerini kendileri ile aynı hiyerarşik pozisyonda olanlara aktarmalarını hedef alan maddeler içermektedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin okullarda karşılaştıkları olumsuz durum, olay veya aykırı düşünceleri yöneticileri ile rahatlıkla paylaşabildikleri, sıkıntı yaşanan durumları hem okul yöneticilerine hem de öğretmen arkadaşlarına ifade edebildikleri söylenebilir. Konu ile ilgili yapılan benzer araştırmalar incelendiğinde; Kavak ve Seçkin, (2021), Yıldırım ve Tokgöz (2020) araştırmalarında katılımcıların içsel (dikey ve yatay) muhalefete yönelik algılarının yüksek düzeyde olduğu şeklinde paralel sonuçlara ulaşmışlardır. Araştırma verilerinden elde edilen diğer bir bulguya göre, öğretmenlerin dışsal muhalefet boyutuna ilişkin algılarının “orta düzeyde” olduğu tespit edilmiştir. Dışsal muhalefet boyutu örgütle ilişkisiz kişilere karşı açıklanan muhalefet düzeyinin belirlenmesine yönelik maddeler içermektedir. Bu anlamda öğretmenlerin okullarında yaşanan olumsuz durum veya olaylara karşı görüşlerini yöneticilerine ya da birlikte çalıştıkları öğretmenlere aktarmalarının yanında okul dışında (aile veya arkadaş) bulunan kimselerle de paylaştıkları ifade edilebilir.

Öğretmenlerin Okulda Gerçekleşen Ve Hedeflenen Yönetişime Ve Örgütsel Muhalefete İlişkin Algı Düzeylerinin Cinsiyet, Öğrenim Durumu Ve Mesleki Kıdem Bağımsız Değişkenlerine Göre Anlamlı Fark Göstermesine İlişkin Tartışma

Araştırmadan elde edilen bulgular cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde, öğretmenlerin gerçekleşen yönetişimin “katılım” ve “hukuka bağlılık” alt boyutlarına yönelik algılarının anlamlı şekilde farklılaştığı saptanmıştır. Bu farklılığın kaynağına bakıldığında ise kadın öğretmenlerin “katılım” ve “hukuka bağlılık” alt boyutlarına ilişkin algılarının erkek öğretmenlerin algılarından yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bir başka ifadeyle kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre okullarda katılım ve hukuka bağlılığın daha fazla gerçekleştiği algısında oldukları söylenebilir. Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, öğretmenlerin gerçekleşen yönetişimin “şeffaflık” boyutuna ilişkin algılarının ise cinsiyet bağımsız değişkenine göre anlamlı şekilde bir fark göstermediği tespit edilmiştir. Hem kadın hem de erkek öğretmenlerin şeffaflığa ilişkin algılarının benzer olduğu söylenebilir. Konu ile ilgili alanyazın incelendiğinde Yüner (2018), Parlak ve Arı (2020) araştırmalarında şeffaflığa ilişkin algıların cinsiyet bağımsız değişkeni açısından anlamlı fark oluşturmadığı şeklinde mevcut araştırma bulgusuyla örtüşen sonuçlara ulaşmışlardır. Hedeflenen yönetim açısından incelendiğinde ise ölçeğin tüm alt boyutlarında cinsiyet değişkeninin anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir. Ancak kadın ve erkek öğretmenlerin okul yönetişimini hedefleme düzeylerinin tüm boyutlarda yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre kadın ve erkek öğretmenlerin hedeflenen yönetişime ilişkin algılarının benzer olduğu ve okullarda yönetişimi yüksek düzeyde hedefledikleri ifade edilebilir. Bu araştırmayla benzer şekilde Yüner (2018) yapmış olduğu araştırmada cinsiyet değişkeninin kamu okullarında hedeflenen yönetişimin tüm alt boyutlarında anlamlı fark oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Öğrenim durumu bağımsız değişkeni açısından, öğretmenlerin okul yönetişimine yönelik algılarının hem gerçekleşen hem de hedeflenen yönetim açısından “katılım” “şeffaflık” ve “hukuka bağlılık” olmak üzere tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulgulanmıştır. Bu doğrultuda öğrenim durumu değişkenine yönelik bulgular değerlendirildiğinde öğretmenlerin lisans veya lisansüstü mezunu olmaları okul yönetişimine yönelik algılarında bir fark oluşturmamaktadır.

Mesleki kıdem değişkenine göre okulda gerçekleşen ve hedeflenen yönetişime ilişkin öğretmen algılarının “katılım”, “şeffaflık” ve “hukuka bağlılık” olmak üzere okul yönetişimi ölçeğinin tüm alt boyutlarında anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulgulanmıştır. Bir başka ifadeyle okul yönetişimine ilişkin olarak tüm mesleki kıdem gruplarına sahip öğretmenlerin benzer algıya sahip oldukları söylenebilir. Yapılan diğer araştırmalar incelendiğinde, Yüner’in (2018) yaptığı araştırmada öğretmenlerin gerçekleşen ve hedeflenen yönetişimin alt boyutlarının tamamına ilişkin algılarının

mesleki kıdem bağımsız değişkeni açısından anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucu araştırmanın bu bulgusuyla birebir örtüşmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde, öğretmenlerin örgütsel muhalefete ilişkin algılarının “dışsal muhalefet” boyutu açısından anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir. Farklılığın kaynağına bakıldığında ise kadın öğretmenlerin dışsal muhalefet boyutuna ilişkin algılarının erkek öğretmenlerin algılarından daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Dışsal muhalefetin örgütle ilişkisiz kişilere karşı açıklanan muhalefet olduğu göz önüne alındığında kadın öğretmenlerin okul dışındaki kişilerle okulda yaşananlar hakkında erkek öğretmenlere oranla daha fazla paylaşımda buldukları söylenebilir. Kadın öğretmenlerin okula yönelik muhalif görüşlerini yöneticilerine veya diğer öğretmenlere yönelmediği için aile veya iş dışındaki arkadaşlarına yönelttiği düşünülmektedir. Yapılan benzer araştırmalar incelendiğinde Kavak ve Seçkin’in (2021) araştırmalarında da cinsiyet değişkeni açısından kadın katılımcıların dışsal muhalefete ilişkin algılarının erkek katılımcılardan daha yüksek olması mevcut araştırmayı destekler niteliktedir.

Araştırmanın diğer bir bulgusuna göre, öğretmenlerin örgütsel muhalefete ilişkin algılarının “içsel muhalefet” boyutunda ise anlamlı farklılaşmanın olmadığı bulgulanmıştır. Bir başka ifadeyle kadın ve erkek öğretmenlerin yöneticilerine ve çalışma arkadaşlarına yönelik muhalefet algılarının benzer olduğu söylenebilir. Konu ile ilgili yapılan benzer araştırmalar incelendiğinde; Koçmar’ın (2019) araştırma sonuçları mevcut araştırma bulgusuyla paralel olmak üzere içsel (dikey-yatay) muhalefete yönelik algıların cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yapılan diğer araştırmalar incelendiğinde araştırmanın bu bulgusundan farklı olarak; Kavak (2020) ve Yalçın ve Saygı (2021) ise araştırmalarında katılımcıların içsel (dikey ve yatay) muhalefete yönelik algılarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı şekilde farklılaştığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Araştırmadan elde edilen bulgular öğrenim durumu değişkeni açısından incelendiğinde, öğretmenlerin örgütsel muhalefete ilişkin algılarının içsel muhalefet boyutu açısından anlamlı fark oluşturmadığı tespit edilmiştir. Bir başka ifadeyle lisans ve lisansüstü mezunu öğretmenlerin içsel muhalefete yönelik algılarının benzer olduğu söylenebilir.

Araştırma verilerinden elde edilen bir diğer bulguya göre, öğretmenlerin örgütsel muhalefete ilişkin algılarının dışsal muhalefet boyutunda anlamlı şekilde farklılaştığı bulgulanmıştır. Farklılığın kaynağına bakıldığında ise lisans mezunu öğretmenlerin dışsal muhalefete ilişkin algılarının lisansüstü mezunlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bir başka ifadeyle lisans mezunu öğretmenlerin muhalif görüşlerini direkt olarak yöneticilerine ya da öğretmen arkadaşlarına yöneltmek yerine okul dışındaki kişilere aktarmayı tercih ettikleri söylenebilir. Bu durum, lisans mezunu öğretmenlerin lisansüstü mezunlara göre okul ortamında kendilerine daha az güveniyor olmalarından veya kendilerini ifade etmekten çekinebilmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Araştırmadan elde edilen bulgular mesleki kıdem bağımsız değişkenine göre incelendiğinde, öğretmenlerin örgütsel muhalefete ilişkin algılarının “içsel muhalefet” boyutunda anlamlı fark oluşturmadığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin içsel muhalefete ilişkin algılarının kıdemleri açısından benzerlik gösterdiği ifade edilebilir. Konu ile ilgili yapılan benzer araştırmalar incelendiğinde; Ergün (2017) ve Kavak (2020) yaptıkları araştırmalarda katılımcıların içsel (dikey-yatay) muhalefete yönelik algılarının mesleki kıdem değişkeni açısından farklılaşmadığı şeklinde bu araştırma bulgusuyla örtüşen sonuçlara ulaşmışlardır. Bir diğer bulguya göre, öğretmenlerin örgütsel muhalefete ilişkin algılarının mesleki kıdem değişkeni açısından “dışsal muhalefet” boyutunda anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Bu farklılığın kaynağına bakıldığında 6-10 yıl arası mesleki kıdeme sahip olan öğretmenlerin dışsal muhalefete ilişkin algılarının 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip olan öğretmenlere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucuna göre orta düzey kıdemi olan öğretmenlerin, görev yıllarının sonlarında olan öğretmenlere göre okulda yaşanan sorunları direkt olarak yöneticilerine ya da öğretmen arkadaşları yerine okul dışındaki kişilere daha fazla aktardığı ifade edilebilir.

Öğretmenlerin, Okulda Gerçekleşen Yönetişim İle Örgütsel Muhalefete İlişkin Algıları Arasındaki İlişkiye İlişkin Tartışma

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin gerçekleşen yönetişimin “şeffaflık” alt boyutu ile örgütsel muhalefetin “içsel muhalefet” alt boyutuna yönelik algıları arasında pozitif yönde,

düşük düzeyde ve anlamlı ilişki olduğu bulgulanmıştır. Bu bulguya göre okullardaki şeffaflık düzeyi arttıkça, öğretmenlerin yaşanan olumsuz durum veya olaylar karşısında hem yöneticileriyle hem de iş arkadaşlarıyla olan paylaşım düzeylerinin arttığı ifade edilebilir. Araştırmadan elde edilen diğer bir bulguya göre, öğretmenlerin gerçekleşen yönetişimin “hukuka bağlılık” alt boyutu ile örgütsel muhalefetin “içsel muhalefet” alt boyutuna yönelik algıları arasında da pozitif yönde, anlamlı ancak düşük düzey ilişki olduğu bulgulanmıştır. Elde edilen bulguya göre okul yönetimlerinin hukuka bağlılık düzeyleri arttıkça öğretmenlerin hem yöneticilerine karşı hem de iş arkadaşlarına karşı olan muhalif algı düzeylerinin de arttığı ifade edilebilir. Bu bulgunun nedeni okullarda hukukun gözetilmesi ile beraber demokratik bir ortam oluşması sayesinde öğretmenlerin fikirlerini daha özgür bir şekilde ifade edebilmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca, öğretmenlerin gerçekleşen yönetişimin “katılım” alt boyutu ile örgütsel muhalefetin “içsel muhalefet” alt boyutuna yönelik algıları arasında anlamlı ilişkinin olmadığı bulgulanmıştır. Bir başka ifadeyle öğretmenlerin katılıma yönelik algılarının örgüt içerisindeki muhalefet davranışlarına etkisi olmadığı anlaşılmaktadır. Bir diğer bulguya göre öğretmenlerin “katılım”, “şeffaflık” ve “hukuka bağlılık” olmak üzere gerçekleşen yönetim ölçeğinin tüm alt boyutlarına ilişkin algıları ile örgütsel muhalefetin “dışsal muhalefet” alt boyutuna ilişkin algıları arasında da anlamlı ilişkinin bulunmadığı görülmüştür. Bu bulguya göre öğretmenlerin okullardaki yönetim uygulamalarına ilişkin algılarının okul dışındaki kişilere yönelik muhalefet algılarına etkisi olmadığı söylenebilir.

Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin okul yönetişimi alt boyutlarına yönelik algı düzeylerinin incelenmesi sonucunda, katılım ve şeffaflık alt boyutlarının gerçekleşme düzeyinin orta, hedeflenme düzeyinin ise yüksek olduğu, hukuka bağlılık alt boyutunun ise hem gerçekleşme hem de hedeflenme düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin örgütsel muhalefete yönelik algıları incelendiğinde ise; içsel muhalefet alt boyutundaki algıların yüksek düzeyde olduğu, dışsal muhalefet alt boyutuna yönelik algıların ise orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda, öğretmenlerin okul yönetişiminin gerçekleşen katılım ve hukuka bağlılık alt boyutlarına yönelik algılarının cinsiyet değişkeni açısından kadın öğretmenler açısından anlamlı fark gösterdiği görülmüştür. Öğretmenlerin gerçekleşen yönetişimin şeffaflık alt boyutu ile hedeflenen yönetişimin tüm alt boyutlarına yönelik algılarında ise anlamlı farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin örgütsel muhalefete yönelik algılarına bakıldığında ise; içsel muhalefet alt boyutuna yönelik algılarda cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farka rastlanmazken, dışsal muhalefet alt boyutunda kadın öğretmenler açısından anlamlı farkın olduğu görülmüştür.

Araştırma sonucunda, öğrenim durumu değişkeni açısından öğretmenlerin hem gerçekleşen hem de hedeflenen yönetişimin tüm alt boyutlarına yönelik algılarında anlamlı fark oluşturmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin örgütsel muhalefete yönelik algıları incelendiğinde ise; dışsal muhalefet alt boyutuna yönelik algılarda öğrenim durumu bağımsız değişkeni açısından lisans mezunları açısından anlamlı farkın olduğu saptanmıştır. İçsel muhalefet alt boyutuna yönelik algılarda ise öğrenim durumu bağımsız değişkeni açısından anlamlı farkın olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda, öğretmenlerin okul yönetişiminin gerçekleşen ve hedeflenen olmak üzere tüm alt boyutlarına yönelik algılarında mesleki kıdem değişkeni açısından anlamlı farka rastlanmamıştır. Örgütsel muhalefete yönelik algılara bakıldığında ise; öğretmenlerin dışsal muhalefet alt boyutuna yönelik algılarının 6-10 yıl ve 21 ve üzeri yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenler arasında ve 6-10 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenler açısından anlamlı farkın olduğu görülmüştür. İçsel muhalefet alt boyutuna yönelik öğretmen algılarında ise anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda, öğretmenlerin gerçekleşen okul yönetişiminin şeffaflık ve hukuka bağlılık alt boyutlarına ilişkin algılarıyla örgütsel muhalefetin içsel muhalefet alt boyutuna yönelik algıları arasında pozitif yönde, anlamlı ancak düşük düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiş, katılım alt boyutu ile içsel muhalefet alt boyutuna yönelik algıları arasında ise anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır. Öğretmenlerin örgütsel muhalefetin dışsal muhalefet alt boyutu ile okul yönetişiminin tüm alt boyutlarına yönelik algıları arasında da anlamlı ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde; okul yönetişimi ile örgütsel muhalefet arasında bütüncül anlamda bir ilişki olduğundan söz etmek mümkün değildir. Ancak öğretmenlerin okul yönetişimi alt boyutlarından şeffaflık ve hukuka bağlılık ile örgütsel muhalefetin içsel (dike-yatay) muhalefet alt boyutuna ilişkin algıları arasında düşük düzeyde, anlamlı ve pozitif yönde ilişki olduğu belirlenmiştir.

Öneriler

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Araştırma sonucunda, kadın öğretmenlerin okula yönelik muhalif görüşlerini erkek öğretmenlere oranla daha az ifade edebildikleri görülmüştür. Kadın öğretmenlerin görüşlerini daha özgür bir şekilde ifade edebilmelerine imkân verecek demokratik ortamların oluşturulması sağlanabilir.
- Araştırma sonucunda, öğretmenler okul aile birliğine ait gelir giderlerin okul sayfasında yayınlanmadığını belirtmişlerdir. Bu anlamda okullarda şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanabilmesi için, okul yönetimleri tarafından okul aile birliği gelir ve giderlerinin gerekçeleriyle beraber okulun tüm paydaşlarıyla paylaşılması sağlanabilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu araştırmanın evreni, Kahramanmaraş ili merkez (Onikişubat ve Dulkadiroğlu) ilçelerinde bulunan ortaokullarla sınırlandırılmıştır. Okul yönetişimi kavramının, eğitim alanında nispeten yeni bir kavram olduğu düşünüldüğünde bu kavramın eğitim örgütleri açısından doğuracağı sonuçlara yönelik yeteri kadar kanıt bulunmadığı söylenebilir. Bu sebeple araştırma, farklı evren ve örneklemeler üzerinde tekrarlanarak daha genellenebilir sonuçlara ulaşılması sağlanabilir.
- Bu araştırma, resmi ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin görüşleri ile sınırlıdır. Aynı araştırma; karma yöntem kullanılarak okulun diğer paydaşları olan yönetici, öğrenci ve veli görüşleriyle birlikte ele alınarak tekrarlanabilir, aralarındaki farklar ve ilişkiler ortaya konabilir.

KAYNAKÇA

- Abdioğlu, H. (2007). Yönetişim ilkelerinin uygulanmasında kamu denetçiliği (ombudsmanlık) kurumu ve Avrupa Birliği sürecinde Türkiye açısından önemi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 79-102.
- Bäckmen, E. ve Trafford, B. (2007). Democratic Governance of Schools, *Council of Europe Publishing*, 383,3-25.
- Bentler, P. M. & Bonett, D. G. (1980). Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structures. *Psychological Bulletin*, 88(3), 588-606.
- Bilyay, Ş., Yalçın, S. ve Özpolat, A. R. (2020). Örgütsel Demokrasi ve Örgütsel Muhalefet Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme, *Social Science Development Journal*, 5(22), 36-50.
- Bollen, K. A. (1986). Sample size and Bentler and Bonett's nonnormed fit index. *Psychometrika*, 51, 375-377.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Chiang, H. (2009). How Accountability Pressure on Failing Schools Affects Student Achievement, *Journal of Public Economics*, 93, ss. 1045-1057.
- De Dreu, C. K. W., & West, M. A. (2001). Minority dissent and team innovation: The importance of participation in decision making, *Journal of Applied Psychology*, 86(6), 1191-1201.
- Elmore, R. F. (2005). Accountable leadership, *the Educational forum*, 69(2), 134-142.

- Erdal, İ. (2020). *Öğretmen görüşlerine göre okullarda örgütsel demokrasi ve örgütsel muhalefet arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ergün, H. & Çelik, K. (2018). Örgütsel muhalefet ölçeği Türkçe uyarlaması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 398-414.
- Ergün, H. (2017). *Örgütsel Muhalefete Etki Eden Başlatıcı ve Aracı Değişkenler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Erkasap, A. ve Ülgen, B. (2020). Örgütsel Demokrasinin Örgütsel Muhalefet Üzerine Etkisini İnceleyen Bir Araştırma, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü, Working Paper Series*, Tartışma Metinleri, 258, 1-25.
- George, D., & Mallery, P. (2003). *SPSS For Windows step by step: A simple guide and reference*, 11.0 Update (4th Ed.), Allyn and Bacon, Boston.
- Gül, B. (2019). *İlkokul yönetici ve öğretmenlerinin görüşlerine göre ilkokulların yönetim düzeylerinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Güler, B. A. (2003). *Devlette reform*, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara Şubesi Yayını, Ankara, 1-22.
- Gündüz, Y. ve Balyer, A. (2013). Gelecekte okul müdürlerinin gerçekleştirmeleri gereken roller. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(3), 45-54.
- Gündüz, Y. ve Göker, S. D. (2017). Eğitim denetimi sürecinde hesap verebilirlik ve şeffaflık uygulamaları, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1), 83-93.
- Karalar, S. ve Usta Kara, I. (2020). Katılımcı iklim algısı ile örgütsel muhalefet arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 714-729.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayınları.
- Kassing, J. W. (1998). Development and validation of the organizational dissent scale. *Management Communication Quarterly*, 12(2), 183-229.
- Kassing, J. W., & Avtgis, T. A. (1999). Examining the relationship between organizational dissent and aggressive communication, *Management Communication Quarterly*, 13(1), 100-115.
- Kavak, O. (2016). *Örgütsel adalet algısının örgütsel sessizlik ve örgütsel muhalefet davranışı üzerine etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Kavak, H. (2020). *Algılanan örgütsel kronizmin örgütsel muhalefet üzerine etkisinde örgüte güvenin aracı rolü: Adıyaman İlinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı orta öğretim kurumlarında bir araştırma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kavak, H. ve Seçkin, Ş. N. (2021). Öğretmenlerin Örgütsel Muhalefet Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Adıyaman İli Örneği, *International Academic Social Resources Journal*, 6(21), 120-128.
- Koçmar, S. (2019). *Örgütsel kimlik algısının örgütsel muhalefet ile ilişkisi, kişilik özelliklerinin düzenleyici rolü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

- Maccallum, R. C., Browne, M. W. ve Sugawara, H. M. (1996). Power analysis and determination of sample size for covariance structure modeling. *Psychological Methods*, 1(2), 130-149.
- Memduhoğlu, H. B. (2017). *Farklılıkların yönetimi, yönetimde yeni yaklaşımlar*, Ed.: H. B. Memduhoğlu ve K. Yılmaz, 3. Baskı, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 410, 263-298.
- Ötken, A. B., ve Cenkci, T. (2013). Beş faktör kişilik modeli ve örgütsel muhalefet arasındaki ilişki üzerine bir araştırma, *Öneri Dergisi*, 10(39), 41-51.
- Özdemir, M. (2013). Genel liselerde görev yapan öğretmenlerin örgütsel muhalefete ilişkin görüşleri (Ankara İli Örneği), *Eğitim ve Bilim*, 38(168), 113-128.
- Parlak, B. ve Arı, F. (2020). Üniversite personeli perspektifinden yönetişimin uygulanabilirliğinin ölçümü: Bingöl Üniversitesi, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(19), 207-234.
- Reback, R. (2008). Teaching to the rating: school accountability and the distribution of student achievement, *Journal of Public Economics*, 92, 1394-1415.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller H. (2003). Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures, *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*, 6. Baskı, Pearson Education Limited, USA.
- Tekbıyık, A. (2014). *İlişkisel araştırma yöntemi*. İçinde M. Metin (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (99-114). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Teksöz, F. (2008). *İyi yönetim el kitabı*, 1. Baskı, TESEV Yayınları, İstanbul.
- Woods, N. (2000). The challenge of Good Governance for the IMF and the World Bank themselves. *World Development*, 28(5), 823-841.
- Yalçın, S. ve Saygı, E. (2021). Ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık, örgütsel muhalefet ve örgütsel sessizlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 5(4), 402-426.
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2004). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, M. (2020). *Çalışanların örgütsel demokrasi algılarının örgütsel muhalefet davranışı ve işle bütünleşme düzeyine etkisi: Bir Alan Araştırması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Yıldırım, A. ve Tokgöz, A. (2020). Kayırmacılık algısının örgütsel muhalefet davranışı üzerindeki etkisi, *Alanya Akademik Bakış Dergisi*, 4 (3), ss. 541-560.
- Yılmaz, M. (2010). Yönetimden yönetişime: Trabzon ilçe belediyeleri üzerine bir inceleme. *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 3 (5), 83-100.
- Yüner, B. (2018). *Okul yönetişimi ile okul iklimi arasındaki ilişkinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.